

Dobové dokumenty I.

- Dokumenty „Předmluva“, „Vznik a organizace Státního úřadu statistického“ a „Volby do Národního shromáždění“ pocházejí z publikace „Československá statistika – Svazek 1, řada I. (Volby, Sešit 1), Volby do Národního shromáždění v dubnu roku 1920 a všeobecné volby do obecních zastupitelstev v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v červnu roku 1919“, kterou vydal Státní úřad statistický v Praze roku 1922.
- Kopie dopisu Státního úřadu statistického z roku 1935, kterým oznamuje Ministerstvu vnitra rozhodnutí Statistické rady státní provádět statistiku voleb do Poslanecké sněmovny, konaných v roce 1935.

PŘEDMLUVA.

Státní úřad statistický republiky Československé zahajuje tímto svazkem publikací soustavného pramenného díla, v němž uloženy mají býti podrobné výsledky jeho statistických šetření, jakož i theoretické jejich zpracování.

První řada, jejíž první sešit předkládá se tímto veřejnosti, věnována bude nadále veškeré statistice volební.

Textová část byla omezena na nejmenší míru, jednak vzhledem ke známým poměrům drahotným, jednak proto, že jest, teprve věcí detailních studií vyčerpání z podrobného materiálu číselného příslušné závěry a poznatky.

Zpracování této volební statistiky po technické stránce řídil statistický rada Josef Prášek.

Reprodukce připojených 10 kartogramů jest dílem československého vojenského zeměpisného ústavu, který se této práce ujal s neobyčejnou ochotou a vzácným zájmem, zač budiž mu zde vysloven povinný dík.

V Praze, dne 6. dubna 1922.

Prof. Dr. František Weyr,
předseda Státního úřadu statistického.

JUDr. Jan Náhlovský,
odborový rada, přednosta VI. oddělení
Státního úřadu statistického.

Vznik a organizace Státního úřadu statistického.

Obtížné úkoly mírového vybudování a upevnění státu, jakož i stanovení pevných směrnic pro budoucnost vyžadují ve velké míře důkladné znalosti a bedlivého ocenění všech těch pramenů, na nichž stát zakládá svou sílu, svůj rozvoj a vyhlídky do budoucnosti. Tím vstupuje do popředí důležitý úkol statistiky, jejíž výsledky jsou skutečně kvantitativním výrazem charakteru a tvůrčích schopností toho kterého státu.

U nás již záhy po překotném ruchu popřevratových dní věnována úkolům statistiky značná pozornost a Národní Shromáždění uznávající jejich význam pro znovuzrozený stát a vedeno jsouc snahou, aby všechny čisté statistické práce splýnuly v jediném ústředí a byly prováděny pod jednotným hlediskem, usneslo se na zákoně ze dne 28. ledna 1919 čis. 49 sb. zák. a nař., jímž provedena organizace státní statistické služby a položen základ pro nynější Státní úřad statistický.

Úkoly Státního úřadu statistického byla dle tohoto zákona pověřena bývalá Zemská statistická kancelář království Českého, která zaujímal mezi zemskými statistickými úřady bývalého Rakouska vynikající postavení a byvší převzata se všemi právy a závazky do státních služeb, stala se organickým základem pro vybudování Státního úřadu statistického.

Tak vznikl nový ústřední útvar pro veškeru statistickou službu a zahájena nová éra statistické činnosti v Československé republice.

Pokud jde o organizaci, ustanovil citovaný zákon 2 orgány, jež mají statistickou službu řídit a provádět, totiž Statistickou radu státní jako orgán poradní a usnásějící a Státní úřad statistický jakožto vlastní orgán výkonný. Předseda Státního úřadu statistického je zároveň postaven v čelo Statistické rady státní, která čítá mezi své členy nejlepší theoretické a praktické statistiky republiky a je institucí, která až dosud se výborně osvědčila. § 1. citovaného zákona byla statistická služba centralisována v protívě k bývalému Rakousku, kde vedle ústřední statistické komise ve Vídni, jejíž úkolem byly jen některé obory statistických šetření, vztahující se na celé bývalé Předlitavsko, také různá ministerstva prováděla vlastní resortní statistiku. Tato centralisace statistické služby se dosud v Československé republice velmi osvědčila.

Abych pak byla zabezpečena úplná nezávislost na vlivech jednotlivých resortních ministerstev, podřízeny byly oba zmíněné orgány, jak poradní tak výkonný, bezprostředně předsedovi ministerstva.

Jako nejdůležitější předpoklad pro plnění vytčených úkolů statistické služby stanovena byla zmíněným zákonem z 28. ledna 1919 v § 5. zpravočajská povinnost, která zavazuje pod velmi přísnou trestní sankci všechny občany státu, aby správně a pravdivě podávali všechny údaje a zprávy, které jsou od nich žádány Státním úřadem statistickým, po případě jinými orgány podle usnesení Statistické rady státní. Tato zpravočajská povinnost uložena byla nejen osobám fyzickým, nýbrž i všem veřejným místním a zájmovým svazkům ve státě, spolcům, družstvům a společenstvem všeho druhu.

Abych byla vyvolána v život skutečné žádoucí a ochotná spolupráce širokých vrstev veřejnosti při úředních statistických šetřeních a čeleno bylo obavám, že by mohlo být výsledků těchto šetření zneužíváno, je dána pevná záruka ochrany tajemství individuálních dat v § 7. a 8. citovaného zákona. Uveřejnění jejich předpokládá schválení Statistické rady státní a neuveřejněné statistické výkazy nesmějí být dány ani k nahlédnutí žádnému jinému úřadu. Všichni pak, kdož

statistická data sbírají, zpracovávají neb uveřejňují, mají přísnou povinnost zachovávat o všech zjištěných okolnostech soukromých poměrů naprostou mlčenlivost vůči každému.

Konečně poskytl citovaný zákon v § 4. i záruku součinnosti jiných úřadů ve státě, jak státních tak i samosprávných, vojenských atd., jež všechny jsou povinny podporovat Státní úřad statistický v jeho pracích a úkolech a řídit se při tom jeho pokyny.

Právní předpisy, na nichž se vznik a organizace Státního úřadu statistického zakládají, jsou tyto:

Zákon ze dne 28. ledna 1919 čis. 49 Sb. z. a n. o organizaci statistické služby.

Na základě usnesení Národního shromáždění se nazývá:

§ 1.

Službu státní statistiky organizovati, řídit i provádět bude pro obvod celé Československé republiky

- Statistická rada státní, jakožto orgán poradní a usnásějící,
- Státní úřad statistický, jakožto orgán výkonný.

§ 2.

Statistická rada státní a Státní úřad statistický jsou bezprostředně podřízeny předsedovi ministerstva. V čele Statistické rady státní a zároveň Státního statistického úřadu stojí odborový přednosta jako předseda.

§ 3.

Složení, kompetence a způsob jednání Statistické rady státní upraví se nařízením celého ministerstva. Nařízením ministerského předsedy stanoví se též složení a působnost Státního úřadu statistického, jakož i nižších orgánů statistických.

§ 4.

Všechny statistické a jiné úřady ve státě, státní, samosprávné, vojenské, církevní atd. jsou povinny podporovat Státní úřad statistický při plnění jeho úkolů a dbát jeho pokynů v mezích usnesení Statistické rady státní.

§ 5.

Každý obyvatel státu, vyjmaje osoby požívající exterritoriality, jest povinen podávat správně, pravdivě a včasné všechny údaje a zprávy, jež bude po něm požadovat Státní úřad statistický přímo nebo nepřímo jinými orgány neb úřady podle usnesení Statistické rady státní.

Porušení této povinnosti se bude trestati politickými úřady první stolice pokutou do 1000 K a při opětování nebo za přitěžujících okolností vězením do šesti měsíců a pokutou bez omezení.

Státní statistický úřad může mimo to provést šetření přímo nebo nepřímo na útraty provinilého.

§ 6.

Ustanovení § 5. platí též pro všechny veřejné místní i zájmové svazky ve státě, jakož i pro spolky, družstva a výdělečné společnosti všeho druhu. Za splnění jejich statistické povinnosti zodpovědní jsou osobně ti, kdož po zákonu jsou oprávněni zastupovati příslušný svazek, spolek atd. na venek.

§ 7.

Uveřejňováním statistických dat nesmí být odhalovány individuální soukromé poměry. Uveřejnění individuálních statistických dat Státním statistickým úřadem předpokládá schválení Statistické rady státní.

Volby do Národního shromáždění.

1. Metoda šetření. Prvé volby do Národního shromáždění byly provedeny v dubnu 1920, a to dne 18. dubna do poslanecké sněmovny a dne 25. dubna do senátu. Statistická rada státní, které podle § 1 zákona ze dne 28. ledna 1919 o organizaci statistické služby č. 49 Sb. z. a n. příslušelo rozhodnutí o tom, zda a jakým způsobem má být statistika těchto voleb provedena, přenechala toto rozhodnutí svému výboru pro statistiku správní a finanční, který se o věci usnesl ve schůzi konané dne 20. května 1920.

V bývalém Rakousku byla statistika voleb do říšské rady prováděna od počátku ústavního období roku 1867 zvláštními formuláři, které prodělávaly během doby různé změny, jednak následkem změn volebních předpisů, jednak následkem zdokonalování způsobu statistického šetření. V tomto posledním směru stojí za zmínku, že teprve při volbách roku 1891 byly poprvé zjišťovány hlasy neplatné a hlasy připadlé jednotlivým politickým stranám. Výbor pro statistiku správní a finanční se však nepodřídil této metody a rozhodl po návrhu referenta Státního úřadu statistického, aby statistika voleb do Národního shromáždění provedena byla nikoliv zvláštními dotazníky, nýbrž z původního materiálu, t. j. z volebních protokolů obvodních a krajských volebních komisí, jakož i ústřední volební komise, a aby tyto spisy byly za tím účelem vyžádány od příslušných úřadů. Toto rozhodnutí vycházelo z úvahy, že zákon ze dne 29. února 1920, kterým vydává se řád volení do poslanecké sněmovny, č. 123 Sb. z. a n. nařizuje, aby o každé volbě byl vyhotoven zápis, ve kterém jsou obsažena všechna data potřebná pro sestavení volební statistiky, a že by bylo tudíž zbytečno žádati, aby volební komise vyplňovaly ještě zvláštní dotazníky. Příslušné předpisy jsou obsaženy v §§ 44, 48 a 55 volebního řádu; dle § 44 sepiše se u obvodní volební komise o výsledku volby zápis, do něhož se zaznamená mimo jiné výsledek volby s udáním součtu hlasů odevzdaných jednotlivým stranám. V součtu musí být uvedeny hlasy uznané volební komisí za platné; součet hlasů neplatných musí být uveden zvláště. V zápisu musí být výslovně uvedeno, kolik voličů bylo k volbě oprávněno, kolik se volby skutečně zúčastnilo a kolik z nich bylo mužů a žen; dle § 48 sepiše se o jednání krajské volební komise zápis, v němž musí být uveden výpočet volebního čísla, postup při přiřazování mandátů, jakož i zbytky vyšlé dělením součtu hlasů číslem volebním a počet mandátů stranám přiřazených; dle § 55 sepiše se o jednání ústřední volební komise zápis, v němž budíž uvedeno, kteří kandidáti byli při skrutinii prohlášeni za zvolené poslance a kteří jsou náhradníci.

Ministerstvo vnitra vydalo se souhlasem presidenta volebního soudu volební zápisy velmi ochotně ku spracování Státnímu úřadu statistickému a to dne 28. dubna 1920 zápisy o volbách do poslanecké sněmovny (ve váze 228 kg), a dne 12. května 1920 zápisy o volbách do senátu (ve váze 210 kg). Se spracováním tohoto materiálu bylo započato dne 2. května 1920, práce byla celkem hotova do konce prosince 1920; mohla být hotova mnohem dříve, kdyby politické úřady odpovídaly včas na dotazy Státního úřadu statistického. Ministerstvo vnitra i úřad pana ministra s plnou mocí pro správu Slovenska nařídily sice všem politickým úřadům, aby na všechny dotazy odpovídaly obratem, ale tohoto nařízení nebylo v různých případech dbáno a bylo třeba opětných urgencí, aby byly nutné vysvětlivky od politických úřadů opatřeny. Od slůznovských úřadů parkánského,

tvrdošinského a zitnoostrovského a od města se zřízen. mag. Jelšavy nedošla vůbec žádná odpověď. Důvodem této liknavosti jest okolnost, že politické i jiné úřady si dosud neuvědomily, že statistická služba jest úplně rovnocenná každé jiné veřejné službě.

Základem spracování byly zápisy obvodních volebních komisí, jejichž mezery byly doplněny a chyby opraveny, chybějící zápisy byly dodatečně vyžádány; jako pomůcky bylo použito přehledů, sestavených krajskými volebními komisemi. Proti zápisům krajských volebních komisí a ústřední volební komise jsou v našich číslech některé rozdíly, které byly způsobeny tím, že při sestavování okresních přehledů a při sestavování dat krajskými volebními komisemi jednak byla převzata neúplná nebo chybná data obvodních volebních komisí, jednak byla správná data nesprávně přenesena nebo byly udělané chyby v součtech, v několika případech byla vynechána data z některé volební místnosti, v některých případech byly počítány některé obce dvakrát. Také tyto chyby byly opraveny, opravy neměly na štěstí tentokrát vliv na konečný počet mandátů přidělených jednotlivým stranám, ale ovšem nutno upozorniti, že naše tabulky neobsahují úředních výsledků skrutinií, nýbrž podávají obraz, jak by tyto výsledky vypadaly po úplné opravě všech chyb.

Pokud jde o spracování a publikaci výsledků, usnesl se výbor Statistické rady státní pro statistiku správní a finanční ve schůzi konané dne 20. května 1920, aby »statistika byla spracována podle jednotek udaných ve volebním řádu t. j. podle volebních krajů a uvnitř volebních krajů podle jednotek správních ve volebním řádu jmenovaných. Pokud jsou tam jednotky větší než okres, budou rozloženy na nejmenší správní jednotky; aby úhrnné výsledky podle volebních krajů byly uveřejněny ve »Zprávách« ihned, jakmile práce bude skončena, podrobné výsledky aby byly uveřejněny v monografiích v Československé Statistice podle jednotek shora jmenovaných a aby byly provázeny analytickým textem; bude-li to možno a vhodné, aby bylo stručnější spracování uveřejněno také v Československém statistickém věstníku«.

Podle tohoto usnesení uveřejňují se v přítomném svazku podrobné výsledky podle soudních okresů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, a podle administrativních okresů na Slovensku. Úhrnné výsledky podle volebních krajů byly uveřejněny dne 31. ledna 1921 ve Zprávách Státního úřadu statistického, rok 1921, č. 2. Od uveřejnění stručnějšího spracování v Československém statistickém věstníku bylo upuštěno.

2. Územní rozsah voleb. Území Československé republiky jest rozděleno pro volby do poslanecké sněmovny ve 23 volební kraje, pro volby do senátu ve 13 volebních krajů. Volební kraje do senátu jsou utvořeny z volebních krajů poslanecké sněmovny takto:

volební kraje		volební kraje	
senátu	poslanecké sněmovny	senátu	poslanecké sněmovny
I.	= I.	VIII.	= XV. XVII.
II.	= II. III.	IX.	= XVII. XIX.
III.	= IV. V.	X.	= XXI.
IV.	= VI. VII.	XI.	= XVI. XX.
V.	= VIII. IX.	XII.	= XXII. XXIII.
VI.	= X. XI. XIII.	XIII.	=
VII.	= XII. XIV.		

STÁTNÍ ÚŘAD STATISTICKÝ
DRAHA VII., BĚLSKÉHO TRÁDA ČÍSLO 2. - TELEFON ČÍSLO 730-1-9, 721-5-1-5-5.

Číslo F- 2150-15/4-35.

V Praze, dne 15. dubna 1935.

Při odpovědi ráčte uvést toto číslo.

Věc: Volby do poslanecké sněmovny 1935.

K tamnímu čís. 57289/29 dne 4. / 10. 1929.

Přílohy: 7

Ministerstvu v n i t r a

v P r a z e .

Podle usnesení Statistické rady státní ze dne 6. června 1934 bude Státní úřad statistický prováděti statistiku voleb do poslanecké sněmovny Národního Shromáždění, které budou provedeny dne 19. května 1935.

I. Za tím účelem prosí Státní úřad statistický, aby ministerstvo vnitra, stejně jako při volbách do Národního Shromáždění r. 1929, laskavě

1/ ihned po skončení řízení u ústřední volební komise předložilo všechny zápisy o volbách spolu s úředními výsledky všech skrutinií a okresními přehledy o volbách, sestavenými dle obcí, Státnímu úřadu statistickému ;

2/ ihned nyní zařídilo, aby ze Slovenska a Podkarpatské Rusi, v nichž mohou býti obce s méně než 250 obyvateli přikázány k nejbližší větší obci jako místu volebnímu, byly nám tyto obce ještě před volbami oznámeny a udány příslušné okresy a místa volební ;

3/ nařídilo podřízeným úřadům, aby naše přípisy týkající se statistiky voleb vyřizovaly obratem .

II. Při volbách provedených do Národního Shromáždění v letech 1920, 1924 a 1925 neplatila mezi Slovenskem a Podkarpatskou Rusí jedna a táž hranice. Při volbách r. 1920 a 1924 rozdělovala území Slovenska a Podkarpatské Rusi hranice administrativní, při volbách r. 1925 hranice podle linie demarkační, která tvoří podle II. článku generálního statutu pro organizaci a administraci Podkarpatské Rusi prozatímní hranici mezi oběma zeměmi / s výjimkou 5 obcí Dubriniče, Kostrina, Soľ, Užok a Volosianka, které r. 1925 volily ve XXII. vol. kraji / .

Poněvadž Státní úřad statistický potřebuje znáti počet československých státních příslušníků v jednotlivých volebních krajích, prosí o sdělení - pokud možno nejrychlejší - která hranice bude při letošních volbách do Národního Shromáždění rozdělovati Slovensko / vol. kraj XX. a XXI. / od Podkarpatské Rusi / vol. kraj XXII. / a nebude-li platiti přesně nynější hranice administrativní, prosí o podrobné sdělení názvů obcí - ležících na západ od demarkační linie / jsou to obce a/ z okresu Berezny Velký: Berezny Malý, Berezny Velký, Bystrý, Domašín, Kňahynin, Kostrina, Lubňa, Mirča, Soľ, Stričava, Stučica Nová, Stučica Stará, Užok, Volosianka, Záhorb a Zavosina, b/ z okresu Perečín: Dubriniče, Novoselica a Perečín, c/ z okresu Užhorod: Botfalva, Homok, Huta, Jovra, Kamenica nad Ťh., Ketergeň, Koncovo, Lekart. Minaj, Nevické, Onokovce, Šišlovce a Tarnovce / - které se súčasní voleb ve XX. a které v XXI. voleb. kraji. V případě, že bude platiti táž hranice jako při volbách r. 1929 stačí pouze konstatovati tuto okolnost.

Konečně se prosí o sdělení, zda obce Ašvaň, Rátovce Malé a Rátovce Velké, / okres. Kráľ. Chlumeč, ležící na východ od de-

markační linie, účastní se při letošních volbách tak jako při volbách r.1925 voleb ve XXII. vol. kraji / Podkarp. Rus/ .

Nejlépe by bylo , kdyby ministerstvo vnitra nám zaslalo jako v r. 1929 pomůcku " Přehled volebních krajů podle jednotlivých okresů ", ač jestli takovou pomůcku také pro letošní volby pro podřízené úřady vydalo.

III. Zpracování statistiky voleb do poslanecké sněmovny provedených r.1929 setkal se s obtížemi u hl.města Prahy . Již při volbách r.1920 konaných , byly nesnáze s hl.městem Prahou, poněvadž v zápisech o volbách nebyli uváděni voličové k volbě oprávněni dle pohlaví . Členové volebních komisí pražských ohradili se totíž proti zjišťování pohlaví u voličů oprávněných k volbě s poukazem na to , že § 44. volebního řádu nařizuje zjišťování pohlaví pouze u voličů účastnivších se volby . Tyto nesnáze oznámili jsme tehdy ministerstvu vnitra přípisem ze dne 5.května 1920 č.1496/VI ; v r.1929 se tato nesnáz opakovala ve zhoršeném vydání . Přípisem ze dne 6.II. 1930 č.j. 1661/VI. oznámili jsme ministerstvu vnitra toto :

" V zápisech o volbách z dvaceti tří volebních místností není uveden počet oprávněných voličů podle pohlaví , také není uveden počet neplatných hlasů a dokonce , což jest nejdůležitější , není uveden podle pohlaví počet voličů volby se skutečně účastnivších , ačkoliv o povinnosti k tomuto poslednímu zápisu nemůže býti podle slovného znění citovaného paragrafu vůbec nejmenší pochybnosti .

Byla by jistě zvláštní statistika, v níž by tyto podrobnosti chyběly zrovna u hlavního města a bylo by jistě nepříjemno , kdyby z naší publikace bylo křiklavým způsobem patrné , že tato

00075

data o pohlaví nelze pro celý stát sestaviti jen z toho důvodu , že některé volební komise v hl.městě Praze nedodržely zákonných předpisů . Výslovně připomínáme, že nikde jinde jsme se s touto závadou nesetkali .

Obracíme se na ministerstvo vnitra se slušnou prosbou, aby svým zakročením nám tato data opatřilo a i pro budoucnost udělalo opatření ,aby se příště tyto závady neopakovaly " .

9171/30 — Teprve po zákroku ministerstva vnitra ze dne 19.února 1930 č. 9171/7 poslal nám magistrát hl.města Prahy přípisem ze dne 17. března 1930 č.j. 991 pres. scházející data " pokud bylo je lze z pomůcek po ruce jsoucích sestaviti " .

Aby se zpracování této statistiky podobnou korespondencí nezdržovalo , prosíme , aby ministerstvo vnitra upozornilo laskavě již předem magistrát hl.města Prahy, že ve volebních protokolech musí býti uvedeni nejen voliči volby se účastnivší , nýbrž i voliči k volbě oprávnění podle pohlaví a také počet neplatných hlasů .

IV. Poněvadž zákonem č. 58 z 11. dubna 1935 bylo zrušeno ustanovení o uveřejnění všech kandidátních listin v úředním místě , prosíme , aby ihned po provedení řízení v ministerstvu vnitra podle § 26. vol.ř. bylo nám laskavě sděleno přesné znění všech kandidátních listin a oznámeny volební kraje ,pro něž platí.

V. Pokud jde o uveřejnění výsledků soudíme, že se stanoviska ministerstva vnitra nebude námitek , uveřejníme-li ihned po volbách ve svých " Zprávách " úřední výsledky skrutiní , nečekajíce na výsledky našeho vlastního zpracování.

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY.

Podáno 17. IV. 1935

c. **27000**

příl. _____
kolky _____

Za presidenta

Šmahlovský